

Vizitele lui Albert Thomas în România și perspectiva reformelor sociale

Dan-Alexandru SĂVOAIA *

Născut la Champigny-sur-Marne în 1878, cu studii universitare la École Normale Supérieure, colaborator al lui Jean Jaures la reviste precum „L’Humanite”, „L’Information” și „Revue Socialiste”, el însuși fondator în 1905 al revistei „La revue syndicaliste”, redenumită mai târziu „L’information ouvriere et sociale”, Albert Thomas a activat în viața politică franceză în diferite ipostaze, de la primar la deputat, subsecretar de stat și ulterior ministru al Munițiilor atât în cabinetul lui Aristide Briand, cât și în cel condus de Alexandre Ribot, demonstrând înalte calități oratorice și diplomatice¹.

În cariera sa, Albert Thomas a fost exponentul unei noi generații de gândire socialistă, succedându-l pe Jean Jaures și remarcându-se mai mult ca un om de acțiune și mai puțin ca un teoretician². Îmbrățișând practica reformistă drept singura alternativă politică viabilă³, Thomas a văzut în Primul Război Mondial numeroase oportunități de a experimenta și încerca diferite abordări, căutând să aplice noi idei și metode în numeroase zone ale activităților economice și sociale. Astfel de întreprinderi pragmatice s-au dovedit decisive pentru aprofundarea și lărgirea perspectivelor reformiste de dinainte de război, mai ales în chestiuni precum gestionarea producției industriale și prevenirea grevelor. În toate acestea, Thomas a fost animat de devotamentul său față de *union sacrée*⁴, ajungând să cunoască și să interacționeze cu personaje influente din domeniul politic și economic, atât din Europa, cât și de peste ocean.

În viziunea sa, soluția pentru problemele economice pe timp de pace o constituia continuarea progreselor obținute în timpul conflagrației mondiale prin

---

* Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași; alex.savoiaia@gmail.com.

¹ *Vizita d-lui Albert Thomas la București*, în „Universul”, 23 februarie 1930, p. 1.

² Adeline Blaszkiewicz-Maison, *Jean Jaurès et Albert Thomas: le Verbe et l’Action du socialisme?*, în „Cahiers Jaurès”, nr. 225, 3, 2017, p. 15-38.

³ Martin Fine, *Albert Thomas: A Reformer’s Vision of Modernization, 1914-32*, în „Journal of Contemporary History”, vol. 12, nr. 3, 1977, p. 545-564.

⁴ *Uniunea sacră* a reprezentat un armistițiu politic din timpul Primului Război Mondial, în cadrul căruia stânga franceză a acceptat să nu se opună politicilor guvernului și să nu declanșeze greve.

menținerea unității sociale și industriale în noul climat; noul său rol de director al Biroului Internațional al Muncii, organism consfințit de Conferința de pace de la Paris și transpus în practică în cadrul primei Conferințe Internaționale a Muncii de la Washington în 1919, s-a dovedit a fi potrivit căutărilor sale între idealuri și măsuri practice. Din această ipostază, Albert Thomas a fost determinat încă de la bun început să nu fie doar un simplu birocrat, ci a căutat să transforme noua organizație într-un veritabil „instrument de acțiune”, temele prioritare ale activității sale din anii '20 gravitând în jurul implementării zilei de lucru de opt ore la nivel internațional, al managementului științific al producției, concentrându-se deopotrivă pe efortul de promovare a practicilor reformiste prin susținerea înființării de diferite asociații naționale⁵, toate acestea datorate talentului său administrativ și zelului reformist.

De altfel, transpunerea în practică a principiilor tripartite, ratificarea convențiilor internaționale și implementarea lor legislativă la nivel național erau doar câteva dintre aspectele care au motivat implicarea sa activă în promovarea organizației și afirmarea ei ca un actor internațional în gândirea oamenilor politici ai vremii. Numeroasele sale vizite, dar și corespondența sa bogată se înscriu în cadrul unui amplu efort al diplomației sociale, ca extensie a diplomației deschise⁶, inspirată de principiile wilsoniene, pe care acesta a ajuns să o simbolizeze.

Notițele de călătorie ale lui Albert Thomas – mărturii ale unui univers de acțiune

Thomas și-a dedicat timp pentru a-și pune în scris opiniile, reflectând la cald asupra chestiunilor de interes, oferind astfel celor de mai târziu posibilitatea de a selecta, de a cântări și de a descifra semnificațiile acțiunilor sale. Înainte de a purcede pe calea explorării unor resurse arhivistice inedite, se cuvin câteva precizări: notițele sale de călătorie sunt păstrate în format olograf la Paris, la Arhivele Naționale Franceze, în fondul Albert Thomas 94 AP. Pe de altă parte, notițele întocmite în calitate de director al Biroului Internațional al Muncii (BIM) au stat la baza a ceea ce astăzi se păstrează în arhiva Organizației Internaționale a Muncii, în format dactilo, prelucrate în timpul activității sale, drept rapoarte ale misiunilor sale întreprinse în cele aproape 40 de țări pe care le-a vizitat.

Unul dintre cele mai cunoscute eforturi de valorificare editorială a notițelor sale de dinainte de perioada sa geneveză datează din anii '70 și vizează excursia întreprinsă de acesta în primăvara anului 1917 în Rusia, din postura de

---

⁵ În viziunea lui Albert Thomas, importanța unor filiale naționale ale Asociației Internaționale pentru Progres Social (1925), precum cea înființată în România în 1928, nu rezida în analiza problemelor majore ale zilei, ci mai degrabă în capacitatea de a favoriza atingerea unui consens privind temele ce necesitau a fi abordate.

⁶ Diplomația publică se distinge de diplomația tradițională prin faptul că include nu doar interacțiunea cu guvernele, ci mai ales cu personalități și organizații neguvernamentale (Mark Leonard, *Public diplomacy*, London, Foreign Policy Centre, 2002, p. 1).

ministru francez al Armamentului⁷. De un interes aparte pentru cititorul român sunt paginile dedicate celor câteva zile petrecute atunci la Iași, care, dincolo de observațiile privind atmosfera tensionată a perioadei, conțin caracterizări de substanță referitoare la Bucovina și regiunea Iașilor, mai ales comentarii față de preocupările liderilor politici locali cu privire la integritatea teritorială a României, dar și față de reformele așteptate (votul universal, împrumutarea țăranilor), toate acestea reflectând nu doar popularitatea de care se bucura, cât mai degrabă responsabilitatea cântării declarațiilor ce puteau fi făcute de un reprezentant guvernamental al unuia dintre cei mai importanți aliați ai părții române în acea etapă dificilă a Primului Război Mondial⁸.

Revenind la postura sa de director al BIM, o parte a notițelor sale a fost valorificată încă din 1959, într-un efort editorial cu privire la vizitele sale în Asia din perioada 1928-1929, în care sunt surprinse impresiile și comentariile sale privind politicile și schimbările sociale, dar și relațiile internaționale pe direcția URSS, Manciuria și China, Japonia și chiar Indonezia⁹.

O conturare editorială a dimensiunii europene a călătoriilor întreprinse de Albert Thomas între 1919 și 1932 s-a realizat însă recent. Valorificarea sutelor de pagini păstrate astăzi la Geneva s-a făcut în contextul programului centenar al Organizației Internaționale a Muncii, într-un volum de 336 de pagini editat de Dorothea Hoehtker, istoric al organizației, și Sandrine Kott, profesor de istorie contemporană la Universitatea din Geneva, intitulat *A la rencontre de l'Europe au travail. Récits de voyages d'Albert Thomas (1920-1932)*, apărut la Publications de la Sorbonne, în anul 2015. În pofida efortului considerabil depus de echipa care a făcut posibilă lucrarea respectivă, ce surprinde în mod inspirat ipostaze europene diverse sub raportul acoperirii geografice, notițele cu privire la cele două vizite întreprinse de acesta în România nu au trecut de procesul riguros de selecție al editorilor amintitului volum, fapt motivat de rațiuni privind nevoia unei lucrări ușor de parcurs. Prin urmare, în demersul de față ne propunem să valorificăm din resursele fondului Cabinet Albert Thomas de la Arhivele Organizației Internaționale a Muncii de la Geneva în special două dintre acestea¹⁰, privind, în primul rând, vizita sa din noiembrie-decembrie 1924, iar în al doilea rând, pregătirea vizitei din februarie 1930, ambele având un caracter inedit.

Albert Thomas a condus noua Organizație Internațională a Muncii în primul deceniu turbulent al existenței sale, călătorind foarte mult și căutând să construiască legături puternice între Birou și statele membre, urmărind să sporească profilul

⁷ Ioannis Sinanoglou, *Journal de Russie d'Albert Thomas*, în „Cahiers du monde russe et soviétique”, vol. 14, nr. 1-2, 1973, p. 86-204.

⁸ *Ibidem*; în special p. 164-174, care acoperă excursia sa la Iași, via Cernăuți, din mai 1917.

⁹ Albert Thomas, *A la rencontre de l'Orient*, Geneve, Société Des Amis D'Albert Thomas, 1959.

¹⁰ Arhiva Organizației Internaționale a Muncii (în continuare, AILO), Cabinet Albert Thomas (în continuare, CAT), dosar CAT 1-24-2 „Voyages 1924 (Novembre-Décembre 1924). Balkans et Roumanie” și dosar CAT 1-30-1 „Voyages 1930 – Fev. Roumanie”.

organizației în întreaga lume. Deși a călătorit cel mai mult în Europa, a ajuns, de asemenea, în Asia, America Latină și America de Nord, dar și în Orientul Mijlociu. El a întreprins zeci de călătorii pentru a descoperi la fața locului universul relațiilor de muncă, pentru a se întâlni cu actorii sindicali, patronali și guvernamentali, cu scopul de a-i sprijini și influența direct pe cei aflați în poziția de a lua decizii.

Multe dintre întâlnirile sale cu liderii politici ai vremii s-au axat pe năzuința construirii unei Europe capabile să își depășească rivalitățile politice (atât cele dintre țări, dar și cele de ordin intern). Pentru Thomas, pacea nu era doar o chestiune diplomatică, pe fondul izbucnirii conflictelor sociale și a revoltelor de la sfârșitul Primului Război Mondial, el fiind convins că, pentru a crea o pace durabilă în Europa, viața politică, cea economică și cea socială trebuiau reconstruite cu scopul de a realiza dreptatea socială.

A ajuns, astfel, să își dezvolte o viziune a modului în care trebuia să arate politica socială europeană și a încercat implementarea acesteia¹¹. În pofida faptului că multe dintre eforturi au fost ignorate pe considerentul că statele naționale reprezentau nivelul la care erau implementate și studiate politicile sociale, emergența lor trebuie să fie studiată și înțeleasă dintr-o perspectivă internațională. Structura tripartită propusă de Conferința de pace de la Paris pleca de la premisa că angajații și angajatorii jucau un rol important ca parteneri într-o societate și ca participanți în dialogul social. Astfel, în pofida conflictelor de interese dintre cele două categorii, tripartismul era așteptat să se transforme într-un sistem instituțional, care să stabilizeze și să garanteze buna funcționare a structurilor democratice¹², iar standardele internaționale trebuiau să joace rolul unor garanții împotriva competiției neloiale cu costuri salariale injuste și condiții inferioare de muncă.

Thomas era ținut la curent cu ce se publica în diferite țări drept reacții față de activitatea Biroului sau față de deciziile propuse de Conferințele anuale, numeroase dosare din fondul dedicat cabinetului său conținând diferite cupaje de presă și traduceri ale acestora. Mai mult decât atât, el se arăta interesat să cunoască, în prealabil, informații despre cei cu care urma să se întâlnească, formulând diverse solicitări către membrii cabinetului său cu privire la biografiile oamenilor politici, la situația politică, cea economică și cea socială relevante pentru contextul vizitei, dar și față de ziarele care ajungeau să disemineze mesajele sale, dorind să știe mai multe despre conducerea lor, redacția, tendințele, tirajul și influența lor.

---

¹¹ Sandrine Kott, *Constructing a European Social Model: The Fight for Social Insurance in the Interwar Period*, în Jasmien Van Daele et al. (eds.), *ILO Histories: Essays on the International Labour Organization and Its Impact on the World During the Twentieth Century*, Bern, Peter Lang, 2010, p. 181.

¹² William R. Simpson, *The ILO and tripartism: some reflections*, în „Monthly Labor Review”, vol. 117, nr. 9, 1994, p. 41.

Albert Thomas și România

În spațiul public românesc de după Primul Război Mondial, Albert Thomas era un personaj cunoscut și apreciat pentru contribuția adusă, în 1917, la susținerea moralului trupelor, fiind invitat să prefățeze lucrări pe această temă¹³, bucurându-se ulterior inclusiv de traduceri ale propriilor lucrări în limba română¹⁴. În ceea ce privește receptarea mediului politic autohton de către acesta, încă de la vizita sa de la Iași din 1917, după cum consemna în notițele sale, regele Ferdinand i-a creat impresia unui om politic mai inteligent decât lăsa să se întrevadă la prima vedere, Thomas catalogându-l drept un personaj ce exprima viziuni democratice superioare miniștrilor săi¹⁵. Întâmplător sau nu, același rege Ferdinand, împreună cu regina Maria au fost primii suverani care au vizitat Biroul Internațional al Muncii la 9 mai 1924¹⁶, prilej cu care regele a reiterat atașamentul României față de organizarea internațională a muncii și față de obiectivele acțiunii Societății Națiunilor¹⁷.

Cu toate acestea însă, în pofida declarațiilor solemne, România nu a reușit să trimită niciun delegat la primul congres internațional de politică socială, convocat de Biroul Internațional al Muncii și prezidat de același Albert Thomas la început de octombrie 1924, în Republica Cehoslovacă, la Praga. Astfel, mediul intelectual și politic, care urma să primească vizita oaspetelui francez spre final de 1924, vedea într-un mod aparte și cu o cadență diferită procesul de înfăptuire a progresului social promovat de organizația de la Geneva. Conform documentelor de arhivă, directorul său era la curent cu perspectivele conturate în diferite publicații autohtone, precum articolul din „Plutus” din 7 ianuarie 1924¹⁸. Autorul acestuia, Ștefan Zeletin, se pronunța împotriva zilei de muncă de opt ore, și aprecia că în România acest principiu fusese introdus cu scopul de a oferi muncitorimii române aceleași condiții de muncă precum cele aplicabile în Occident, considerând însă că aderarea la convenția internațională din 1919¹⁹ nu corespundea nevoilor economiei naționale. În opinia sa, acest regim nu putea dura în România, în ciuda întăririi juridice căutată a i se acorda prin art. 406 al anteproiectului de Cod al muncii aflat în lucru la acel moment, dar rămas neadoptat în cele din urmă.

Zeletin a subliniat că era necesar să se țină cont mai ales de faptul că muncitorul român nu putea fi pus pe picior de egalitate cu muncitorii din alte

---

¹³ Vezi lucrarea lui Nicolae Petrescu-Comnen, *Însemnări despre războiul românesc (1916-1917)*, ediție bilingvă de Cristian-Dragoș Căldăraru, Galați, Editura Muzeului de Istorie Galați, 2018.

¹⁴ Albert Thomas, *Lecturi istorice. Icoane vii din istoria muncii*, traducere de I. Neagu-Negulescu, Ministerul Muncii, 1927.

¹⁵ Ioannis Sinanoglou, *op. cit.*, p. 169, 174.

¹⁶ AILO, CAT 5-63-2-2 „Relations et informations. Roumanie”, în special dosarele dedicate pregătirilor minuțioase ale vizitei cuplului regal român la Geneva.

¹⁷ Ștefan Meteș, *Regele Ferdinand al României*, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1925, p. 129-135.

¹⁸ *Orele de muncă și producția*, în „Plutus”, 7 ianuarie 1924, p. 3.

¹⁹ Convenția de la Washington privind ziua de lucru de opt ore.

țări decât dacă munca sa reprezenta aceeași productivitate ca a unui muncitor occidental. În acest caz, i s-ar fi putut acorda ziua de lucru de opt ore, însă era bine cunoscut faptul că munca muncitorilor din țările tinere din punct de vedere industrial, așa cum era România, era mai puțin productivă din două mari motive. În primul rând, în viziunea sa, muncitorul nu avea aceleași abilități dobândite prin obiceiuri ereditare de muncă într-o fabrică, deprindere pe care trebuia să și-o însușească singur, în detrimentul producției. În al doilea rând, o țară cu o industrie incipientă se afla, din punctul de vedere al instrumentelor, în inferioritate față de altele. Zeletin conchidea că egalizarea timpului de muncă printr-un sistem uniform și impunerea sa în toate țările, fără a lua în considerare variațiile productivității muncii de la o țară la alta, reprezenta, de fapt, o condamnare la ruinare a burgheziei din țările neavansate, lucru care avea să fie urmat, fără întârziere, de cea a proletariatului. Prin urmare, sistemul internațional al zilei de muncă de opt ore i se părea contrar atât intereselor burgheziei, cât și ale muncitorilor din țările care se aflau la început de drum în direcția industrializării²⁰.

În acest context, prima vizită în România a lui Thomas în calitate de director al organizației de la Geneva a avut un triplu scop: cercetarea stadiului ratificărilor recomandărilor și convențiilor internaționale de muncă, studierea modului de organizare și funcționare a administrației publice sub raportul protecției muncii, dar și stabilirea de relații cu organizațiile profesionale muncitorești²¹. Toate acestea au fost întreprinse alături de șeful său de cabinet, încă de pe vremea ministeriatului său în Franța, Marius Viple, dar și alături de Arnold Stocker, un medic psihiatru născut la Iași și care obținuse în 1922, în cadrul unui concurs oblativ de sociologul Dimitrie Gusti, primul post ocupat de un funcționar român în această organizație. Deși acesta din urmă activa oficial în cadrul secțiunii de igienă industrială, s-a afirmat în anii '20 ca un personaj-cheie în crearea de legături cu mediul politic și profesional românesc, furnizându-i nu de puține ori rapoarte cu privire la situația politică din țară²².

Cei doi l-au însoțit pe tot parcursul itinerariului său în România, care, conform documentelor de arhivă²³, coroborate cu numeroase articole din presa vremii, era programat să se desfășoare pe o perioadă de șase zile, la sfârșit de noiembrie și început de decembrie 1924, urmând să continue, ulterior, în Bulgaria și apoi în Iugoslavia. Astfel, în dimineața zilei de miercuri, 26 noiembrie, la ora 6:22, trenul Simplon Orient Express nr. 12 ajungea la Turnu Severin, un vagon salon așteptând delegația la frontieră, primirea fiind asigurată de Marcel Romanescu, delegat al Ministerului Afacerilor Străine.

²⁰ *Ibidem*. Dezbaterile privind ziua de lucru de opt ore nu era întâmplătoare, întrucât în acel an urma să expire derogarea obținută de România în acest sens în 1919.

²¹ *Albert Thomas vorbește presei*, în „Argus”, 3 decembrie 1924, p. 5.

²² Un articol al subsemnatului privind biografia lui Arnold Stocker se află în curs de apariție în cadrul unui volum colectiv sub tiparul Editurii Palermo University Press, Italia.

²³ AILO, CAT 1-24-2-3 „Voyage en Roumanie”, *Programme de la visite de Monsieur Albert Thomas en Roumanie (26 Novembre – 1er Decembre 1924)*.

Odată intrată în țară, delegația s-a deplasat spre București, unde ajunge în aceeași zi în jurul orei 15, fiind cazată la Athénée Palace. La scurt timp, în jurul orei 16, Albert Thomas a mers în vizită la Președinția Consiliului de Miniștri, la Ministerul Muncii și la Ministerul Afacerilor Străine, la ora 20:30 acesta participând la cina oferită de președintele Consiliului de Miniștri, Ion I. C. Brătianu, la Athénée Palace.

A doua zi, în 27 noiembrie, itinerariul său a vizat un dejun la Palatul Regal Cotroceni, urmând ca după o vizită la spitalul Polizu să se întâlnească la Camera de Comerț București cu numeroși industriași, meseriași, sindicalişti și specialiști din diverse ministere. Această oprire a reprezentat o ocazie de a lua cuvântul, discursul său fiind publicat de ziarul „Universul”, în care a ținut să sublinieze importanța politicilor economice constructive și a armoniei între toate clasele sociale producătoare. Față de acestea, autorul articolului a salutat rolul lui Thomas, ale cărui constatări, observații și sfaturi meritau interesul și aveau o deosebită importanță „înspre armonizarea intereselor tuturor păturilor sociale, înspre sporirea avuției publice și particulare”²⁴.

În dimineața zilei de vineri, 28 noiembrie, Albert Thomas a întreprins o vizită la Regia Monopolului Statului, unde, pe lângă manufactura de tutun Belvedere, a dorit să vadă și atelierele și locuințele lucrătorilor, câteva ore mai târziu fiind condus de ministrul Muncii, N. D. Chirculescu, și directorul Mihail Enescu la Casa Centrală a Asigurărilor Sociale. După un dejun organizat de președintele Consiliului de Miniștri, I. I. C. Brătianu, Thomas a fost primit cu simpatie de Mihail G. Orleanu, președintele Adunării Deputaților, la o recepție în biblioteca Parlamentului, iar spre seară, vizita sa la Institutul Social Român a oferit un nou prilej de a lua cuvântul, unde a ținut să prezinte rolul și activitatea întreprinsă de OIM, după un elogiu adus de către Dimitrie Gusti.

După cină, în jurul orei 23:30, a purces spre Câmpina, însoțit și de ministrul Chirculescu și de N. Budurescu, unde a ajuns în zorii zilei de sâmbătă, 29 noiembrie. Șederea sa în regiunea petroliferă Prahova, în special la Societatea „Steaua Română”, a reprezentat o ocazie de a vizita cantinele, atelierele, dar și căminul de ucenici. Mai mult decât atât, a putut afla în mod direct despre activitățile desfășurate de organisme sindicale locale, susținătoare ale ideilor promovate de Geneva și care doreau să se delimiteze de acțiunile revoluționare animate de Moscova²⁵.

Mai departe, deși în programul inițial avea programată și o oprire în regiunea minieră Valea Jiului, au apărut schimbări în itinerariul său, de altfel, în presa vremii strecurându-se inclusiv zvonuri conform cărora Thomas ar fi urmat să ajungă și la Iași, în tranzit spre Basarabia.

În realitate însă, acesta a mers la Cluj-Napoca, unde a ajuns în noaptea dinspre sâmbătă spre duminică, 30 noiembrie. După o recepție organizată la gară

---

²⁴ *Declarațiile d-lui Albert Thomas*, în „Universul”, 30 noiembrie 1924, p. 1.

²⁵ AILO, CAT-5-63-2-1 „Relations et informations. Roumanie”, memoriul sindicatelor din Câmpina din 29 noiembrie 1924.

de autoritățile locale, Thomas a participat la ora 13:00 la un banchet la hotelul „New York”, unde, alături de miniștrii Chirculescu și Lapedatu, a luat parte și Octavian Goga, în calitate de reprezentant al Societății Scriitorilor Români, dar și rectorul Universității, lista celor prezenți fiind completată de consulii Franței, Angliei, Cehoslovaciei, Austriei și Ungariei, alături de reprezentanții industriei, comerțului și ai muncitorimii. Și cu această ocazie, Albert Thomas a susținut o conferință despre organizația pe care o păstorea, alocuțiunea sa având loc în Aula Universității.

O oprire de interes aparte pentru Thomas a fost cea de la Uniunea sindicatelor. Aici a ținut să sublinieze că el reprezenta o organizație recunoscută, formată din „funcționari ai guvernelor, plătiți de guverne”, subliniind principiul legalist și reformist, susținând că, deși Biroul fusese creat la intervenția reprezentanților muncitorești, singurul cadru care putea asigura în mod durabil îmbunătățirea relațiilor de muncă îl reprezenta conferința internațională anuală, prin intermediul convențiilor și recomandărilor adoptate ca urmare a bunei conlucrări între patroni și lucrători. Deși i-au fost prezentate noi petiții, sesizări, dar și critici din partea sindicalistilor, inclusiv din partea liderului Ioan Flueraș, el afirma că nu putea interveni în chestiunile interne, întrucât acest gest ar fi dus la discreditarea acțiunilor organizației pe care o conducea²⁶.

Reîntors la București, în dimineața zilei de luni, 1 decembrie, Thomas a luat parte la prânzul organizat de Legația Franței, deplasându-se ulterior la Uniunea micilor industriași, unde a fost primit de Al. Samoil, președintele uniunii, secondat de Jean Th. Florescu și Dimitrie R. Ioanițescu. După un popas la ora 18:00 la sindicatele din Str. Brezoianu 37, în cadrul căruia s-a întâlnit, printre alții, cu Ioan Mirescu și Constantin-Titel Petrescu, a luat parte la un ceai alături de chirurgul Thoma Ionescu, cu care se cunoștea încă din 1917, încheindu-și seara la un dîneu organizat de Ministerul de Externe.

Spre sfârșitul vizitei sale în țara noastră, Albert Thomas a primit la Athénée Palace pe reprezentanții presei străine și locale, prilej cu care și-a exprimat propriile aprecieri și observații. În ceea ce privește ratificarea de către România a convențiilor internaționale, constatările sale erau „foarte satisfăcătoare”, țara noastră ratificând 11 convenții, printre care se numărau cea privitoare la ziua de lucru de opt ore, cea legată de regimul de muncă al femeilor și copiilor, de excludere din industrie a copiilor sub 14 ani, dar și cele referitoare la munca maritimă. Printre cele care așteptau încă ratificarea se numărau cea referitoare la munca agricolă și cea privind întrebuintarea ceruzei.

Pentru a încuraja progrese locale în direcția chestiunilor privind reglementarea relațiilor de muncă în agricultura, Thomas aprecia că Biroul tindea către un sistem de protecție a muncii agricole, ținând cont de natura specială a acestui tip de muncă, nefiind vorba de introducerea unor norme general agreeate ca fiind inaplicabile (precum ziua de opt ore), sau de nesocotirea obiceiurilor, a condițiilor sociale și tehnice din viața agricolă a fiecărui stat, ci se avea în vedere

---

²⁶ D. Albert Thomas la Cluj, în „Universul”, 3 decembrie 1924, p. 2.

reglementarea aspectelor susceptibile unor aranjamente internaționale. În sfera muncii intelectuale, măsuri de protecție avute în vedere urmăreau adoptarea contractelor de muncă a ziariștilor sau repausul duminical în presă, reglementate distinct de munca industrială. A ținut totodată să sublinieze că rolul său și al biroului de administrație al OIM nu era de a controla aplicarea convențiilor, acest drept aparținând doar conferinței internaționale a muncii, conform prevederilor Tratatului de la Versailles²⁷.

Cât despre organizațiile de protecție a muncii, Thomas constata că ele funcționau în condiții mulțumitoare și că se aflau în plin proces de dezvoltare, gurate mai ales de discuțiile din perioadă privind adoptarea unui cod al muncii. Conform acestuia, dacă în țările apusene organizațiile muncitorești dispuneau ele însele de un material documentar vast, în România situația era diferită. Ca și în alte contexte naționale, el sesiza însă certurile și divergențele dintre sindicatele afiliate Internaționalei de la Amsterdam și cele afiliate Profinternului, însă aprecia că organizația pe care o conducea nu se implica în astfel de dispute; și cu toate că Biroul era în mod constant atacat pe motiv că reprezenta o instituție capitalistă, căuta să servească cu obiectivitate inclusiv solicitările de informare formulate de sindicatele revoluționare²⁸.

Încercând să combată articolele tendențioase apărute în presa internațională la scurt timp de la vizita sa în România, răspunsurile oferite de Thomas, în februarie 1925, ziarului „Argus” reliefează rolul dificil pe care îl juca:

Călătoria mea în România a dat loc, știu bine, la numeroase comentarii și chiar la câteva polemici. Unii declară că am descris România ca o țară idilică, în care lumea muncitorească se bucură de toate libertățile posibile și de condiții de muncă din cele mai avantajoase. Și unii comuniști s-au folosit de aceste aserțiuni pentru a-mi adresa, din nou, un potop de injurii, declarând că banchetele și serbările m-au împiedecat să văd mizeria populară. Alții împrăștie zvonul că, din contra, m-am întors într-o dispoziție foarte critică și că s-ar fi ivit în sânul Consiliului de Administrație al Biroului Internațional al Muncii, în urma unui raport asupra călătoriei mele, o discuție aprinsă, în care România ar fi fost pusă într-o postură proastă²⁹.

Încercând să dezmință zvonurile cu privire la neînțelegerile pe care le-ar fi generat vizita sa în România, el continua:

[...] în postul în care mă aflu, în funcțiunea oficială pe care o ocup și cu toate rezervele pe care ea mi le impune, eu caut, în mod cinstit, să văd, să înțeleg, să pricep dificultățile și să ajut la rezolvarea lor. E ușor să declari, într-o formulă simplistă, că libertatea sindicală e complet respectată sau că ea e încălcată într-o țară. Studiile cărora ne dedăm la Biroul Internațional al Muncii arată că însăși definiția libertății sindicale nu e așa de comodă cum își închipuie unii. Sper că vom ajunge să definim bine în ce constă această libertate. Dar care e omul de

---

²⁷ *Albert Thomas vorbește presei*, în „Argus”, 3 decembrie 1924, p. 5.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Un interviu al d-lui Albert Thomas pentru Argus*, în „Argus”, 27 februarie 1925, p. 1.

bună credință care să nu recunoască dificultățile cu care lumea muncitorească și guvernele pot să aibă de luptat, mai ales în țările a căror unitate națională e recentă și a căror industrie e în plină cale de creațiune? Unde încetează libertatea sindicală și unde începe acțiunea politică ilegală și revoluționară³⁰?

Rămânând în cadrul unor formulări protocolare și diplomatice, dar nu lipsite de substanță, Thomas se arăta recunoscător față de primirea cordială organizată de guvernul român, dar și pentru interesul de a-i fi ascultate expunerile cu privire la valoarea și interesul principiilor înscrise în tratatul de pace și utilitatea celor prevăzute în Constituția organizației.

Dincolo de rândurile ziarelor, nota sa din 2 ianuarie 1925, adresată propriului cabinet, relevă unele aspecte pe care Thomas nu le putea formula public. Cele două pagini, însoțite de observația de a nu fi folosite fără indicația sa prealabilă, semnalau, printre altele:

Cu greu îmi este posibil să scriu un raport despre călătoria mea în Balcani, dar aș dori să consemnez, atât pentru mine, cât și pentru departamentele care ar putea găsi utile aceste note, un anumit număr de impresii sau informații pe care le-am cules.

Am avut mai multe conversații cu domnul [Gr.] Trancu-Iași, fostul ministru român al Muncii. Votul dumnealui privind sindicatele a fost mai liberal decât cel proiectat de actualul guvern.

Adevărul este că muncitorii, sindicaliștii și socialiștii români au o părere mult mai puțin pozitivă despre eforturile sale. Trancu-Iași a fost întâmpinat cu huiduieli și râsete când a venit la mitingul nostru de la București. Mai mult, trebuie remarcat faptul că tocmai legea³¹ sa pare să-i fi adus cele mai puternice critici.

[...] Am fost vizitat de socialiștii din București. Din delegație făceau parte [Ilie] Moscoviți, [Iacob] Pistiner și [Ioan] Mirescu. Aceștia au fost foarte vehemenți împotriva regimului oligarhic la care, în opinia lor, este supusă România.

Nu există îndoială că au fost adoptate o serie de legi foarte avansate; nu există nici o îndoială că a fost adoptată Constituția pe hârtie. Sunt momente, se spune, când poți face orice, și tocmai acesta este unul dintre acele momente prin care trece România.

[...] În plus, a existat o divizare în cadrul mișcării sindicale. Pe lângă sindicatele socialiste, existau așa-numitele sindicate unitare, care includeau aproximativ 12.000 de persoane. Scindarea a fost decisă chiar de socialiști și nu de comuniști. Mai mult, [Johannes] Sassenbach se afla în România când s-a întâmplat.

Socialiștii au acuzat, de asemenea, guvernul că oferă facilități mișcării comuniste. În regiunile Galați și Câmpina, nu există stare de asediu și asistăm la acest spectacol: în timp ce la București starea de asediu împiedică până și întrunirile socialiste, în alte părți comuniștii își pot desfășura liber propaganda. Se pare că guvernul primește această propagandă fără prea multă antipatie. De fapt, ea este în detrimentul progresului organizației sindicale, de care, dacă e să-i credem pe

---

³⁰ *Ibidem.*

³¹ Este vorba despre Legea reglementării conflictelor de muncă din 1920.

socialiști, guvernul se teme mai presus de orice. Această complicitate ar merge chiar atât de departe încât la Timișoara socialiștii nu au putut obține autorizația de a face subscripții pentru a ridica o Casă a Poporului, în timp ce comuniștii au primit și acceptat un imobil din partea administrației municipale.

Mi se mai spune că corespondența este controlată și că ziarele socialiste străine nu pot intra în țară; ar fi vorba de o supraveghere extraordinară în orice moment³².

După cum semnala și Thomas în nota sa, fiind vorba de subiecte aflate la intersecția atâtor năzuințe, problemele progresului social și a reformelor promovate de organizație au atras critici și către personajele locale asociate cu acest demers, cum a fost cazul lui Gr. Trancu-Iași. Astfel, într-un articol neasumat publicat pe prima pagină a ziarului „Universul” în aprilie 1927, ministrul Muncii era supus următoarelor invective:

[...] se crede obligat să introducă în proiectele sale de legi toate propunerile și dezideratele, formulate la Geneva, de către Biroul internațional al muncii. Aceste propuneri și deziderate sunt mai mult de ordin utopic; ele nu se potrivesc cu stările de lucruri din țara noastră și nici nu corespund intereselor noastre economice și sociale.

România trece prin faza delicată a refacerii. Industria noastră are nevoie de sprijinul statului, iar nu de o legislație quasi-revoluționară, menită să-i taie posibilitățile de dezvoltare. [...] hotărârile ce se votează de către conferințele internaționale, privitoare la reglementarea raporturilor între patroni și lucrători, sunt primejdioase pentru orice stat. Și cu toate acestea, în România, ele sunt introduse în proiecte de legi, deoarece ministrul muncii a ajuns o simplă agenție a Biroului Internațional de la Geneva³³!

Relația lui Thomas cu presa nu a fost întotdeauna una ușoară, deși era interesat să ofere interviuri ziariștilor străini și naționali în timpul vizitelor sale, acordând autografe și dedicații pentru cititorii ziarelor. În orice caz, conștientiza importanța unei cât mai bune acoperiri mediatice a eforturilor sale, acest lucru putând fi observat și în documentele de arhivă ale cabinetului său, care surprind pregătirea celei de-a doua sa vizite în România ca director al Biroului Internațional al Muncii, din februarie 1930.

În acest context, a dorit să știe dacă la București existau reprezentanți ai principalelor agenții de presă (Havas, Radio, Reuters, Stefani, Wolff), mizând pe o contactare a acestora. În plus, pe lângă biografiile miniștrilor și ai șefilor de partide, a dorit să cunoască în prealabil care erau principalele ziare românești, alături de orientarea și influența lor reală. Astfel, pe lista celor mai importante ziare din București figurau „Adevărul” și „Dimineața”, ce apar clasificate drept ziare independente, în timp ce „Dreptatea” și „La Nation Roumaine” erau

---

³² AILO, CAT 5-63-2-1 „Relations et informations. Roumanie”, *Notes de voyage en Roumanie*, 2 Janvier 1925.

³³ *Ministerul Muncii – o sucursală a Biroului Internațional de la Geneva*, în „Universul”, 5 aprilie 1927, p. 1.

catalogate drept organe oficiale ale guvernului. Pe de altă parte, „Viitorul” și „L’Independance roumaine” erau văzute ca fiind organe de presă ale Partidului Liberal, „Universul” era perceput ca un cotidian simpatizant al Partidului Liberal, în timp ce „Îndreptarea” apărea ca organ al Partidului Poporului, „Argus” figura drept jurnal economic, iar „Neamul românesc” era asociat Partidului Național (Iorga)³⁴.

Într-o notă internă trimisă corespondentului OIM în România, Gh. Vlădescu-Răcoasa³⁵, aflăm intențiile vizitei lui Thomas în țara noastră din februarie 1930, acesta dorind, așa cum obișnuia în toate călătoriile sale, să facă vizite oficiale în ziua sosirii și, dacă era posibil, să meargă în cursul dimineții la președintele Consiliului de Miniștri, la ministrul Afacerilor Externe, la cel al Muncii, dar și la alte ministere aflate în contact direct cu Biroul.

Spre deosebire de vizita din 1924 însă, cea din februarie 1930 a fost mult mai scurtă, de numai trei zile, Thomas nemaiputând călători în teritoriu, fiind nevoit să se limiteze la o călătorie de lucru. După cum avea să declare presei, dublul scop asumat de Thomas în cadrul vizitei sale era acela de a cerceta progresul opere Biroului în România și acela de a intensifica colaborarea dintre țara noastră și organismul de la Geneva³⁶. Astfel, în timpul șederii sale, Thomas dorea să aibă o întâlnire destul de lungă cu ministrul Muncii (lucru care s-a și întâmplat), asistat de funcționarii care se ocupau de relațiile cu Geneva, și să procedeze împreună cu acesta la o examinare de ansamblu a colaborării dintre România și Birou, urmărind în special, rând pe rând, stadiul fiecărei dintre convențiile în curs de ratificare sau neratificate încă, să identifice dificultățile ce îngreunau procesul de ratificare și, de asemenea, să identifice mijloacele care puteau permite grăbirea lucrărilor de ratificare.

Presa românească a arătat din nou un interes sporit față de vizita sa, inclusiv prin articole redactate în termeni elogioși, relatând pe larg aspecte ale șederii sale la București. Astfel, în dimineața zilei de 21 februarie, la 6:50, Thomas sosea în capitală cu trenul Orient Express, direct de la Geneva, alături de soția sa și de șeful de cabinet al Biroului, Marius Viple, împreună cu Gh. Vlădescu-Răcoasa, corespondentul BIM în România din 1929. Delegația a fost primită în gară de ministrul Muncii, Ion Răducanu, de către generalul Rudeanu, din partea Ministerului Armatei, de fostul ministru Gr. Trancu-Iași, alături de ministrul Franței la București, Gabriel Puaux, lista fiind completată de un grup de reprezentanți ai uniunii industriașilor și meseriașilor.

De această dată, după o primire la președintele Consiliului de Miniștri, Iuliu Maniu, a întreprins vizite protocolare la Ministerul de Externe, unde a fost

³⁴ AILO, CAT 5-63-2-4 „Roumanie. Notes de M. Stocker”, *Note pour M. Viple, 23 Janvier 1924*.

³⁵ Pentru câteva repere biografice privind activitatea lui Gh. Vlădescu-Răcoasa, a se vedea articolul subsemnatului: *From the Past of a „New” Diplomat: Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, Ambassador in Moscow (1948-1949)*, în Adrian Vițalaru, Ionuț Nistor, Adrian-Bogdan Ceobanu (editori), *Romanian Diplomatic Corps (1918-1947): Recruitments, Professional Ways, Intellectual Profiles*, Konstanz, Hartung-Gorre Verlag, 2020, p. 301-312.

³⁶ *Albert Thomas în capitală în „Dimineața”, 23 februarie 1930.*

primit de ministrul Gheorghe Mironescu, dar și la Ministerul Muncii, unde a fost întâmpinat de ministrul Ion Răducanu și de secretarul general N. R. Dumitrescu. A urmat apoi o audiență la înalta Regență, găsim răgazul de a vizita Legația Franceză și Biblioteca „Ion I. C. Brătianu”.

Față de vizita sa din 1924, cea din 1930 a constituit prilej pentru mai multe dezbateri și evenimente festive, care au atins teme cu importanță locală, națională, dar și internațională. Cercurile politice s-au mobilizat astfel încât Albert Thomas să asiste la inaugurarea dispensarului central al Casei Asigurărilor Sociale³⁷, caracterul festiv fiind girat și de preocuparea pentru marcarea unui deceniu de existență a Ministerului Muncii. Mai mult decât atât, prin alocuțiunea sa cu privire la cei zece ani de activitate ai BIM³⁸ susținută sâmbătă, 22 februarie 1930, la Fundația „Carol I”³⁹, a ajuns să inaugureze ciclul de conferințe publice organizate de secția de politică socială a Institutului Social Român, al cărui membru de onoare fusese proclamat cu un an înainte⁴⁰.

Un alt moment important l-a reprezentat evenimentul organizat sub auspiciile Asociației Române pentru Progres Social în Aula Academiei Comerciale din București, unul dintre vorbitorii de seamă fiind Mihail Manoilescu. Acesta a susținut conferința *Clasa patronală și politica socială*, ilustrând punctul de vedere al patronatului față de politica socială, constatând, cu această ocazie, existența unui sistem dezastruos în România în care patru milioane de bărbați și patru milioane de femei lucrau de dimineața până seara pentru a da o producție de abia trei miliarde de lei, punând acest lucru pe greșita repartitie de după război, lucru accentuat de tendința de naționalizare a capitalurilor, de birocrație dar și de sistemul fiscal viciat. În pofida tonului său critic, a ținut să își reitereze susținerea pentru necesitatea colaborării cu Biroul de la Geneva⁴¹. Drept răspuns, Albert Thomas a căutat să combată criticile aduse de Manoilescu zilei de lucru de opt ore ca fiind neîntemeiate, ținând să promoveze importanța sistemului de asigurări și a beneficiilor acestuia, conchizând cu un apel către toate forțele românești spre a ajuta la o colaborare cât mai fructuoasă⁴².

În interviurile acordate presei, reluând din raportul său anual susținut la conferința internațională⁴³, Thomas aprecia că România ratificase 12 din cele

---

³⁷ *Inaugurarea dispensarului muncitoresc din strada general Lahovary*, în „Adevărul”, 24 februarie 1930, p. 3.

³⁸ Textul conferinței sale a fost publicat ulterior, în Albert Thomas, *După zece ani*, în *Organizația Internațională a Muncii. Zece ani de activitate*, București, Editura Institutul Social Român, 1931, p. 19-30.

³⁹ *Conferința d-lui Albert Thomas*, în „Adevărul”, 25 februarie 1930, p. 3.

⁴⁰ AILO, CAT 5-63-1 „Correspondance. M. Gusti”, scrisoarea Institutului Social Român către Albert Thomas, 23 mai 1929.

⁴¹ Mihail Manoilescu, *La classe patronale et la politique sociale*, în Asociația Română pentru Progresul Social, *Un deceniu de politică socială românească*, [București], 1930, p. 85-101.

⁴² *Discours de M. Albert Thomas*, în *ibidem*, p. 103-113.

⁴³ Implementarea convențiilor și recomandărilor era verificată prin rapoartele anuale pe care statele membre trebuiau să le elaboreze în funcție de chestionarele Consiliului de Administrație, conferința anuală constituind un prilej prielnic pentru ca directorul organizației să prezinte un rezumat al acestor rapoarte (MOF, nr. 136, 1920, Partea XIII a Tratatului de Pace, p. 4797, art. 336).

27 de convenții votate la nivel internațional, lucru „destul de onorabil”, având în vedere că alte țări, cu industrii mult mai dezvoltate, ratificaseră cu mult mai puține. Tot în cadrul interviului, s-a arătat preocupat și de fenomene economice care priveau agricultura, acesta apreciind că, printr-un efort de metodă și organizație, prin introducerea creditului agricol și a cooperății, România putea reuși să ocupe locul pe care îl merita în arena internațională⁴⁴.

Înainte de a-și continua periplul său către Bulgaria, cu opriri programate la Giurgiu și Rusciuk⁴⁵, Thomas nu a ratat ocazia de a participa la un eveniment organizat de sindicatele muncitorești din București, în cadrul căruia a fost marcată aniversarea a 10 ani de la înființarea BIM, ziarul „Dimineața” publicând o fotografie cu acesta între sindicaliștii români⁴⁶.

Raportul prezentat ulterior consiliului de administrație al Biroului, la 24 aprilie 1930, este ilustrativ pentru noul rol pe care era chemată să îl joace organizația pe care o conducea:

[...] Însă unul dintre lucrurile care ne-au frapat cel mai mult în timpul acestei călătorii a fost apelul constant făcut Organizației noastre de către guvernele din fiecare țară pentru ajutorul nostru, nu numai cu documentația noastră, care este distribuită și utilizată de toate serviciile naționale importante, ci și cu consultanța noastră tehnică. Este un rol deosebit de delicat pe care ni se cere să ni-l asumăm, dar care poate fi deosebit de util. În mai multe dintre țările pe care le-am vizitat, ni s-a cerut să oferim consultanță privind igiena industrială, cooperarea și, nu în ultimul rând, asigurările sociale⁴⁷.

Recunoașterea necesității transferurilor de cunoaștere era confirmată și de unele acțiuni ale părții române, Ion Răducanu anunțând instituirea unei comisii speciale în cadrul Ministerului Muncii ce avea să urmărească relațiile cu OIM. Formată din secretarul general al Ministerului, din reprezentanții Uniunii Camelor de Comerț și Industrie, alături de directorul studiilor și statisticii muncii, dar și din câte un reprezentant UGIR și unul al CGM⁴⁸, aceasta prefigura cadrul necesar reprezentării și implicării principalilor actori în procesul de reformă socială și de edificare legislativă aferentă⁴⁹.

⁴⁴ *Albert Thomas în Capitală*, în „Dimineața”, 23 februarie 1930, p. 5.

⁴⁵ *Vizita d-lui Albert Thomas la Giurgiu și Rusciuk*, în „Universul”, 27 februarie 1930, p. 5.

⁴⁶ *Dejunul oferit de municipiu în onoarea d-lui Thomas*, în „Dimineața”, 25 februarie 1930, p. 3.

⁴⁷ AILO, CAT-1-30-1 „Voyage Balkans. 17 Février – 9 Mars 1930”, *Rapport supplémentaire du Directeur, Genève, 12 avril 1930*.

⁴⁸ *România și organizarea internațională a muncii*, în „Curentul”, 14 februarie 1930, p. 7.

⁴⁹ Unele aspecte referitoare la cooperarea dintre Biroul Internațional al Muncii și Ministerul Muncii privind reorganizarea sistemului de asigurări sociale din România au fost atinse parțial în lucrarea Véronique Plata-Stenger, *Social Reform, Modernization and Technical Diplomacy: The ILO Contribution to Development (1930-1946)*, De Gruyter, 2020, dar asupra cărora vom reveni într-un material de sine stătător.

Remarci de final

În cadrul vizitelor sale, Albert Thomas trecea cu mare ușurință de la o întâlnire cu un diplomat de rang înalt la o alta cu un profesor universitar, încheind cu o vizită într-un birou sindical. Nu îi era teamă să ia contact cu adversarii săi și nici să se expună riscurilor asociate acestor întâlniri, care puteau duce la instrumentalizări politice sau la neînțelegeri din cauza problemelor de limbă și de traducere. Atât în noiembrie-decembrie 1924, cât și în februarie 1930, prezențele sale au suscitât reacții și vii răspunsuri cu privire la dificultățile asociate procesului de edificare și consolidare a unor politici sociale într-o țară preponderent agrară, pusă în fața provocărilor modernizărilor economice și sociale. Acestea au reprezentat însă doar o parte din eforturile și structurile creionate în vederea transpunerii în practică a prevederilor părții a XIII-a a Tratatului de la Versailles, care urmărea instituirea unui mecanism capabil să elaboreze și să promoveze standarde internaționale de muncă⁵⁰.

În completarea notelor de călătorie și a rapoartelor sale, colecția de corespondență păstrată la Geneva, deși nu foarte bogată sub raport cantitativ, relevă însă schimbul activ de mesaje purtat de Thomas, până la moartea sa, în 1932, cu un număr semnificativ de personalități locale, de la prim-miniștri, la miniștri, universitari, industriași sau sindicaliști, cât și specialiști din ministere. Deși multe dintre acțiunile sale nu au avut finalitatea scontată, directorul BIM a reușit să traverseze granițe teritoriale, continente și oceane, dar mai ales granițe ideologice și practici politice, în timp ce semnificațiile acestora încă așteaptă a fi cântărite și descifrate în spațiul istoriografic autohton. Acest lucru se arată ca un demers firesc de îmbogățire a eforturilor deja manifestate în mediul occidental în ultimele decenii, printr-o abordare plasată dincolo de distorsiunile discursului istoric de dinainte de 1989 și de metamorfozele inerțiale care au urmat.

Albert Thomas' Visits to Romania and the Prospects of Social Reform

(Abstract)

Keywords: tripartism, social reform, labor relations, interwar period, public diplomacy.

This paper focuses on the debates that took place in the Romanian public sphere on the occasion of Albert Thomas visits to Romania. Thomas was a French socialist and a former member of the French Parliament. He was also director of the International Labor Office. Both in November-December 1924 and in February 1930, his visits sparked lively reactions. These debates concerned the difficulties relating with the process of building and consolidating labor relations in a predominantly agrarian country faced with the challenges of economic and social modernization. His journeys which he undertook

---

⁵⁰ Pentru mai multe detalii legate de OIM și principiul tripartismului, vezi Bernard Béguin, *ILO and the Tripartite System*, New York, Carnegie Endowment for International Peace, 1959.

throughout Europe, allowed him to advocate the cause of social justice. This led to public disputes with politicians, trade unionists and employers' representatives.

The present paper is inspired by a volume published in 2015 by Dorothea Hohtker, historian of the International Labor Organization, and Sandrine Kott, professor of contemporary history at the University of Geneva, which discussed a series of travel notes about the European space. Since this volume does not cover the Romanian case, I therefore seek to present some aspects of the ILO Director's visits to Romania in a diachronic manner. This study draws on the materials of the Cabinet Albert Thomas collection at the International Labor Organization Archives (Geneva), while also focusing on the reactions articulated by the local newspapers and publications of the time.